

Calendari i esport: el diumenge, dia de partit

CONRAD VILANOU (*Universitat de Barcelona*)

Quan hom obre un manual escolar d'aritmètica publicat en el tombant del segle XIX al XX observa la presència d'una relació de les proporcions que guarden entre si alguns pesos i mesures a Catalunya, Balears, Aragó i Castella. Aquest fet que es repeteix en els manuals escolars dedicats al càlcul mental afectava a les mesures mètriques de longitud, a les mesures de grans, àrids, vins, licors i olis, a les monedes, a la divisió del paper i, igualment, a les mesures de superfície. La diversitat de mesures posa de manifest que l'aplicació del sistema mètric decimal encara no era una cosa universal a començament del segle passat. Ara bé, la divisió del temps sí que era ben bé igual des de feia segles segons una aplicació que no presentava dificultats de conversió, llevat l'observació que el mes –per al comerç– comprenia 30 dies. La setmana de 7 dies, el dia de 24 hores, l'hora de 60 minuts i el minut de 60 segons eren coses comunament acceptades que no presentaven cap mena de disputa, per bé que la gent gran fa unes dècades encara parlava d'hora vella i d'hora nova per distingir entre l'hora solar i l'hora oficial. Al seu torn, en els manuals escolars dedicats a la formació domèstica de les dones, es deixava constància que el dissabte era el dia dedicat a fer neteja de la llar, per tal de preparar el diumenge, únic dia de la setmana que hom podia descansar, si bé es manteni en diverses obligacions familiars i socials, sense oblidar el precepte dominical d'anar a missa.

A la vista del que diem sembla clar que el sistema mètric decimal –sorgit de la Revolució Francesa– es va aplicar gradualment, si fem cas a les quantitats de conversions que apareixen en aquells vells manuals escolars de primers del segle passat. Fet i fet, el calendari republicà francès –atribuït al poeta Fabre d'Eglantine– no va tenir la mateixa sort que el sistema mètric decimal. No entrem a descriure aquell calendari que recorda el cicle natural de l'any, amb els noms dels mesos adaptats a cada estació. El conjunt conferia una visió orgànica de la naturalesa que entroncava amb el naturalisme de Rousseau. Amb tot, aquell calendari –malgrat la seva ascendència cíclica i natural, que preludeja els vents del romanticisme– respon, pel que fa a les festes, a una organització racional segons el sistema mètric decimal. Cada mes tenia 30 dies, amb la qual cosa sorgien unes dècades que havien de substituir

la tradicional setmana de 7 dies, implantada des de l'època de Constantí. La descristianització propugnada per la Revolució Francesa no volia saber res del descans dominical, de manera que el diumenge havia de ser suplantat pel *décadi*, és a dir, per l'últim dia de cada dècada (*primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi, nonidi, décadi*).

Així va sorgir un debat sobre el concepte de festa, sobre la base que un poble –així ho va proclamar Robespierre– necessita festes. Si el ritme del temps se seguia amb un calendari de nova planta, de simbolisme natural, semblava una bona cosa organitzar festes en contacte amb la naturalesa, tal com Rousseau ja havia proposat en la seva famosa *Carta al senyor D'Alembert* (1758) sobre els espectacles, on a més de condemnar el teatre posava de manifest l'excel·lència de les festes a l'aire lliure. Per la seva banda, Robespierre, en proclamar el dogma de l'Ésser Suprem, deixava una porta oberta a la necessitat d'establir festes en el seu honor, a banda que es pensava dedicar cada *décadi* a una qüestió específica ja fos el gènere humà, el poble francès o la felicitat. De fet, es presentava una àmplia gamma de possibilitats per a aquestes festes decadàries que, finalment, van comportar la institucionalització de les activitats físiques sota el model i exemples de les antigues polis gregues i, molt especialment, a la vista de l'austeritat i civisme lacedemoni. Per consegüent, aquelles manifestacions es van convertir en reunions d'alt contingut polític i moral, que amb una voluntat inequívocament pedagògica volien instruir el poble, a fi de fer créixer una ciutadania familiaritzada amb els cants patriòtics, els exercicis gimnàstics i les desfilades militars en un tot que –en darrer terme– aspirava a mobilitzar la joventut des de l'escola a la caserna. Així doncs, l'educació cívica començava a l'escola, continuava amb el règim festiu *decadari* i es perllongava fins arribar al servei militar, amb un calendari festiu amb moltes similituds i coincidències atès que tot apunta en una mateixa direcció: la consolidació d'una nova moral pública, laica i republicana, posada al servei de la idea de l'estat-nació. A més, aquestes festes oferien un alt contingut de cara a l'educació dels adults en refermar els lligams socials i els sentiments patriòtics.

Naturalment l'Anglaterra victoriana va quedar al marge d'aquest tipus de moviments, i a través del puritanisme va insistir en l'estricta observació del *sabbat*, és a dir, del descans dominical, la qual cosa significava evitar qualsevol possible distracció o entreteniment. De fet, els viatgers catalans que van visitar Anglaterra

en el segle XIX –entre ells Jaume Balmes– van quedar impressionats per la solitud que presentaven, els diumenges, els carrers de Londres que –segons va escriure Frederic Rahola l’any 1882– «parece una Ciudad que despobló la peste o abandonada por acercarse el enemigo». Aquests mateixos viatgers fan una crítica del puritanisme britànic en el benentès que els anglesos tenen sis dies per faltars als preceptes religiosos i un dia per complir-los. En conseqüència, a Anglaterra –on va néixer l’esport– les diversions i les distraccions han estat coses del dissabte a la tarda perquè el *sabbat* s’aplica al diumenge, dia en què tot està tancat i l’ambient general és fúnebre i religiós. A tot estirar, el que es permetia durant el diumenge eren els actes de les societats propagandístiques (bíbliques, evangèliques, etc.) que tenien lloc als parcs públics de les ciutats. Enfront d’aquest diumenge anglicà, trobem el diumenge catòlic, que equival a diversió, tal com reflecteix Frederic Rahola: «*El Domingo católico no tiene rival, la devoción elegante obliga durante él a la misa pero en cambio consiente el teatro, no considera incompatible la comunión por la mañana con el baile por la noche, sin que los trenes sufran retardos, ni el correo deje de repartirse. ¡Dichosos los pueblos que, como el nuestro, no se preocupan de Biblias ni textos, considerando que el Domingo es para divertirse!*». No per atzar, algú que coneixia bé el puritanisme victorià com Chesterton va vincular a *Ortodòxia* (1908) l’alegria i la gresca al catolicisme.

Per tant, l’esport a Anglaterra va ser, inicialment i d’acord amb l’estructura de la setmana anglesa, cosa del dissabte a la tarda i no del diumenge, que estava destinat al compliment de les obligacions religioses i al descans. El fet, emperò, és que malgrat els moviments de renovació religiosa –ja fossin anglicans o catòlics, amb el seu afany de construcció de temples neogòtics–, el grau de compliment del precepte religiós dominical a l’arxipèlag britànic va retrocedir i així ho van palesar les enquestes dutes a terme l’any 1851. A la llarga, el món catòlic va acabar per acceptar –no sense alguna reticència– la combinació entre la pràctica esportiva i el diumenge, probablement gràcies a l’existència de la virtut de l’eutrapèlia d’origen aristotèlic que Tomàs d’Aquino va cristianitzar. Així, el catolicisme va fer compatible l’esport i el diumenge, de manera que després de complir el precepte religiós hom podia participar de les manifestacions lúdiques. Fins i tot alguns sacerdots van saber combinar els horaris per tal que la missa dominical no coincidís amb l’horari esportiu i així els fidels poguessin con-

córrer a ambdós esdeveniments encoratjats –en ocasions– pels mateixos vicaris i rectors de les parròquies que promovien les activitats esportives. Ben mirat, el que ha succeït és que l'esport s'ha convertit en una mena de religió secular que el moviment olímpic modern del baró Pierre de Coubertin va difondre a les acaballes del segle XIX. Amb altres paraules: l'esport s'ha convertit en una religió atlètica d'abast universal que avui afecta tots els dies de la setmana, de dilluns a diumenge. Així s'explica que fins i tot en els ambients anglicans s'alterni el servei religiós i la competició esportiva, en especial el futbol, que fins als anys seixanta del segle passat es jugava únicament els dissabtes. Finalment, el diumenge va ser dia de partit no només al continent sinó també a les Illes Britàniques. D'aquesta manera, el calendari civil –que va substituir el calendari religiós– sembla que pot ser substituït pel calendari esportiu d'un temps cíclic (temporada, campionat, olimpíada) que, en darrer terme, és el que alegra els treballs i els dies d'una societat postmoderna –d'una societat de masses– que treballa i gaudeix amb l'esport, que s'ha convertit en un espectacle que no fineix mai i que la televisió reviu virtualment a totes hores.